

Papp Veronika Csilla: Zagyvaszántó helyi értékei a közösségi művelődésben



Bevezetés

Zagyvaszántó község Heves vármegye nyugati részén, a hatvani járásban helyezkedik el. A település jelenleg nem rendelkezik helyi értéktárral, de úgy gondolom, hogy vannak a településen olyan értékek, amelyekkel érdemes lenne foglalkozni. Azért ezt a témát választottam, mert az értékek feltárása olyan társadalmi és gazdasági folyamatokat indíthat el, amelyre nagy szüksége lenne a településnek. Emellett szeretnék egy képet adni arról, milyen volt az élet a településen a XX. században. Azt feltételezem, hogy a helyi lakosok nem feltétlen vannak tisztában a helyi értéktárak szerepével és a bennük rejlő lehetőségekkel. Véleményem szerint a megkérdezettek fontosnak tartják az értékek megőrzését, de aktívan nem vennének részt az értékfeltárás folyamatában. Igyekszem ezeket a megállapításokat az alábbi módon igazolni:

Először szekunder kutatási módszereket alkalmaztam, azaz a könyvtárban vagy az online adatbázisokban fellelhető olyan ismereteket gyűjtöttem össze, melyek az értéktárakra vagy Zagyvaszántóra vonatkoznak. Ezzel párhuzamosan végeztem a primer kutatás egyik fajtáját, a kérdőíves lekérdezést, majd a primer kutatás egy másik módszerét, az interjúzást alkalmaztam. Úgy gondolom, ezek a módszerek segítenek majd megfelelően igazolni vagy cáfolni az előfeltevéseimet, valamint bízom benne, hogy az összegyűjtött információk és értékek valóban hozzájárulhatnak a település fejlesztéséhez és a helyi értéktár létrehozásához.

Az érték fogalmának meghatározása

Az értékfeltárás kapcsán felmerül az a kérdés, hogy mit tekintünk értéknek. Érdemes lehet azzal kezdeni, hogy a 2012. évi XXX. törvény a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról mit nevez értéknek.

„a magyarság és a magyarországi államalkotó nemzetiségek tevékenységéhez, termelési kultúrájához, tudásához, hagyományaihoz, a magyar tájhoz és élővilághoz kapcsolódó, nemzetünk történelme, valamint a közelmúlt során felhalmozott és megőrzött minden szellemi és anyagi, természeti, közösségi érték vagy termék, illetve a tájhoz és élővilághoz kapcsolódó materiális vagy immateriális javakat magába foglaló tájérték, amely tanúskodik egy emberi közösség és az adott terület történelmi kapcsolatáról” (2012. XXX.tv. 1.§ (1) m)

Arapovics Máris és Vercseg Ilona (2017) módszertani útmutatója szerint a társadalmi helyzetek és szerepek is befolyásolják az érték kialakulását, ahogyan az értéket meghatározó csoportok is. Az érték meghatározásának feltételrendszere is van, mely alapján az érték egy olyan emberi vagy természeti produktum, mely társadalmi környezetére hatással bír, elérése korlátozott, fontosságot fejez ki, átörökíthető, érdeklődést vált ki szélesebb környezetében is, illetve valamihez mérhető, összehasonlítható.

Jogsabályi háttér

A települési értéktárakkal, az értékfeltárással két jogszabály foglalkozik: az egyik a 2012. évi XXX. törvény a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról, a másik pedig a 324/2020. (VII. 1.) Korm. rendelet a magyar nemzeti értékek és hungarikumok értéktárba való felvételéről és az értéktár bizottságok munkájának szabályozásáról. A Hungarikum törvény, illetve a hozzá kapcsolódó kormányrendelet célja az, hogy megfelelő jogi keretet adjon az értékfeltárás folyamatához, az értékek dokumentálásához és megőrzéséhez. A rendelet pontosan meghatározza azokat a kategóriákat, amelyekbe értékeket lehet ajánlani. Ezek a kategóriák a következők: agrár- és élelmiszergazdaság; egészség és életmód; épített környezet; ipari és műszaki megoldások; kulturális örökség; sport; természeti környezet; turizmus és vendéglátás. A jogszabályban alapvetően az alulról építkezés elve figyelhető meg, így bármely közösség aktív része lehet a nemzeti értékgyűjtés folyamatának. Ezt a folyamatot foglalja össze az első ábrán látható nemzeti értékpiramis.

1.ábra: Nemzeti Értékpiramis

(forrás: <https://www.hungarikum.hu/hu/content/hogyan-lehet-valami-hungarikum>)



Szakirodalmi áttekintés

A helyi értékekről és értékfeltárásról viszonylag kevés szakirodalom olvasható. Farkas Julianna és munkatársai (2021) egy nagyon összetett kutatást készítettek Fót, Göd és Vác települések helyi értékeivel kapcsolatban. A tanulmány főként azt vizsgálta, hogy a települések lakói hogyan viszonyulnak a helyi értékekhez. Konczné Tegzes Erika (2022) tanulmányában arra helyezte a hangsúlyt, hogy Borsod-Abaúj-Zemplén megyében hogyan működnek a települési értéktár bizottságok, illetve van-e összefüggés az értékek és a közösségfejlesztés között. Dohorné Kostyál Zsuzsanna (2021) tanulmánya is az utóbbi kérdésre kereste a választ, melyben jógyakorlatok bemutatásán keresztül igazolta hipotézisét, miszerint a települési szintű értékgyűjtés alkalmas a közösség megerősítésére. Hacsvecz Éva (2020) tanulmányában szintén az értékfeltárás és a közösségfejlesztés kapcsolatát vizsgálta, egy Heves vármegyei település, Bélapátfalva kapcsán. Bánkutiné Mihalcsik Márta és Lanczendorfer Zsuzsanna (2023) a helyi értékek egy csoportjáról a kézműves alkotóközösségekről írnak, míg Farkas Éva (2019) az értékfeltárás módszereivel, illetve az értéktárakra vonatkozó jogi szabályozással foglalkozik. Fontos kiemelni azt a tényt, hogy a

tanulmányokban szereplő települések már rendelkeznek helyi értéktárral. Jelen kutatás arra irányul, hogy feltérképezze, mire büszkék Zagyvaszántó lakói, milyen értékekkel rendelkezik a település, amelyek alapját képezhetik egy települési értéktárnak, valamint arra is keresi a választ, hogy milyen rendezvényeket, eseményeket, közösségi művelődést támogató programokat lehet építeni a helyi értékekre.

Az értékek gyűjtése, rendszerezése, nyilvántartása és továbbadása egy olyan folyamat, melyhez elengedhetetlen a helyi közösség bevonása. Társadalmi összefogás nélkül nem valósítható meg, ehhez kapcsolódóan készült egy módszertani útmutató (lásd Arapovics és Vercseg szerk. 2017) is, amely segítséget, támpontot kíván nyújtani az értékfeltáró tevékenység során. Az útmutatás első lépésként a település döntéshozóival való egyeztetést javasolja. Fontos, hogy az emberek elfogadják az értékfeltáró folyamatot, hiszen akkor lehet igazán bevonni őket. Ezután lehet felkeresni azokat a lakosokat, akik nyitottak az értékfeltárára, illetve a helyi intézményeket és szervezeteket, mivel a különböző szektorok együttes bevonására van szükség. A folyamat sikeres lebonyolítását egy közösségi feltárára felkészítő tréning vagy képzés is tudja segíteni, így, ha van rá lehetőség, érdemes lehet megszervezni egyet. A következő lépés a személyes megkeresés, melyek során kérdőívek és interjúk felvétele történik. Ezek után érdemes közösségi beszélgetéseket generálni, illetve folytatni az interjúkat. A megnevezett értékek mentén munkacsoportok (értékcsoporthoz) jönnek létre, akik külön foglalkoznak az egyes értékekkel. Fontos a lakosság minél szélesebb körű elérése, amit olyan rendezvények szervezésével lehet elérni, ahol bemutatásra kerülnek a helyi értékek. A települési értéktár bizottság megalakulása után megkezdődhet az értékek dokumentálása és felvétele a helyi értéktárba. A folyamat azonban nem ér véget a helyi értéktár létrehozásával. Annak érdekében, hogy valóban hasznos és fenntartható legyen a kezdeményezés, érdemes lehet értéktár klubot működtetni vagy helyi cselekvési programot kezdeményezni. A fenntarthatósághoz a pályázatok is hozzájárulhatnak, így tehát ezeket a lehetőségeket is fontos kihasználni. Úgy gondolom, hogy az értékfeltárás első és talán legfontosabb lépése tehát az, hogy be tudjuk vonni a közösséget olyan mértékben, hogy saját ügyüknek érezzék ezt a feladatot. Bár egyéni javaslat is beadható, mégis szerencsésebb lehet, ha a javaslattételt közös döntés előzi meg, mivel ennek közösségi megerősítő hatása is van. (Farkas, 2019) Ehhez kapcsolódnak Vercseg Ilona és Arapovics Mária (2017) megállapításai is, miszerint az értékek feltárása a társadalom megtartó erejének egyik eszköze, illetve a megfelelő módszertani környezetben végzett értékfeltárás fenntartható, helyi forrásokra építő társadalmi- és gazdaságfejlesztést generálhat.

Kutatásom során azzal is foglalkoztam, hogy mi is a kulturális alapú gazdaságfejlesztés. A fogalmának meghatározásához az 1997. évi CXL. törvény használható kiindulási pontnak, hiszen itt említi a törvényhozó a kulturális alapú gazdaságfejlesztést, mint közművelődési alapszolgáltatást. A törvényhez tartozó, végrehajtással kapcsolatos szabályokat tartalmazó 20/2018. (VII. 9.) EMMI rendelet részletesen kifejti az alapszolgáltatáshoz tartozó szakmai feladatokat. Megemlíti a helyi gazdaságot fejlesztő programok szervezését, melyek épülhetnek helyi szellemi, épített és természeti örökségre, vagy akár olyan erőforrásra, amely tulajdonképpen a helyi közösségi tudás és kreativitás. A kormányrendeletben szintén szerepel az olyan programok szervezése is, amik a helyi vállalkozás- és termékfejlesztéshez, a kulturális turizmushoz vagy a településfejlesztéshez kapcsolódnak. (20/2018. EMMI rendelet) Ezen felsorolás alapján látható, hogy mennyire szerteágazó a vizsgált fogalomhoz kapcsolódó tevékenységek köre.

A Nemzetgazdasági Minisztérium kiadott egy rendeletet, amiben meghatározza a kultúra, mint kormányzati funkcióhoz tartozó kulturális alapú gazdaságfejlesztés részeit, ezek a kulturális

turizmus, a kulturális vidékfejlesztés, a digitális tartalomszolgáltatás, a közösségi gazdaság feltételeinek-, valamint az információs és kommunikációs technológiákhoz való hozzáférés biztosítása (68/2013. (XII. 29.) NGM rendelet)

A két rendelet alapján úgy tudnám definiálni a kulturális alapú gazdaságfejlesztést, mint egy olyan folyamat, amely a helyi erőforrások (humán, tárgyi) segítségével igyekszik gazdasági növekedést elérni. Eszköze lehet a kulturális turizmus, a településfejlesztést segítő programok és kreatív gazdaság is.

Zagyvaszántó bemutatása

Zagyvaszántó község Heves vármegye nyugati részén, a hatvani járásban helyezkedik el. Története egészen a késő bronzkorig nyúlik vissza, ugyanis a település határában a pilinyi kultúrához köthető cserepek és egyéb régészeti emlékek kerültek elő. (Kovács, 1989)

A történeti források 1299-ben említik először terra Zantho alakban, mint a váci püspökség birtoka. A település 1945-ig Nógrád vármegyéhez tartozott. A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint 2003 és 2023 között, 20 év alatt több, mint 200 fővel csökkent a lakosság létszáma, népessége jelenleg 1828 fő. Közös önkormányzati hivatalt tart fenn Rózsaszentmártonnal. A településen bölcsőde, óvoda és iskola is működik, illetve van orvosi rendelő, védőnői szolgálat és gyógyszertár is. A közművelődéssel kapcsolatos feladatokat a helyi közösségi színtér, illetve a Zagyvaszántói Könyvtári, Információs és Közösségi Hely látja el. Ami civil szervezetek illeti, Zagyvaszántó három művelődő közösséggel és hat bejegyzett civil szervezettel rendelkezik.

Saját kutatás bemutatása

Dolgozatomban két előfeltevésre keresem a választ. Az első feltételezésem az, hogy a helyi lakosok nincsenek tisztában a helyi értéktárak szerepével és a bennük rejlő lehetőségekkel, míg a második az, hogy a kitöltők fontosnak tartják az értékek megőrzését, de nem vállalnának szerepet az értékfeltáró tevékenységben. Annak érdekében, hogy minél hatékonyabban körül tudjam járni a választott témát, illetve igazolni tudjam a feltevéseimet, kvantitatív (mennyiségi) és kvalitatív (minőségi) módszert is alkalmaztam.

Kvalitatív kutatás bemutatása

A mélyinterjúk 2024 januárjában valósultak meg. Mindháromat egy-egy idős zagyvaszántói lakossal készítettem, akik saját visszaemlékezéseiket osztották meg velem arról, hogy milyen volt az élet a XX. században a településen. A beszélgetéseknek a Zagyvaszántói Könyvtári, Információs és Közösségi Hely adott otthont. Az interjúkat azzal nyitottam meg, hogy kicsit meséljenek arról, mióta élnek Zagyvaszántón. A következő kérdésem arra vonatkozott, hogy milyenek voltak a mindennapok a településen, amely kapcsán a munka mellett a vallás fontosságát emelték ki, erről az egyik interjúalany így nyilatkozott:

„Szántó arról híres, hogy nagyon vallásos község volt. Aki nem járt templomba, azt nem is tartották rendes embernek.”

A mindennapok után a jelesebb ünnepekről, programokról érdeklődtem, illetve az ezekhez kapcsolódó helyi szokásokról. A válaszokban megjelentek a vallási ünnepek, mint például a húsvét vagy a pünkösöd, valamint kiemelt jelentőséggel bírtak a bálók is, amikből évente többet is rendeztek. A szüreti felvonulás is szóba került mindhárom beszélgetés alkalmával, amit azóta is megrendeznek a faluban. A harmadik kérdésem a helyi jellegzetességekre irányult, tehát arra voltam kíváncsi, van-e saját viselete Zagyvaszántónak, vannak-e egyedi ételek, italok. Különleges, sajátos módon elkészített ételek nincsenek, a helyiek tipikus paraszti ételeket fogyasztottak, azonban szerencsére népviselet van, amely kimondottan szántói. Ha már sajátosságokról beszélünk, megkérdeztem azt is, szerintük mire lehetnek büszkék a helyiek, amire a természeti környezetet, az összetartó közösséget és a templomot válaszolták. Az interjúk végén még azt a kérdést tettem fel, hogy véleményük szerint kivel készítem a következő beszélgetést, így ajánlotta az első interjúalanyom a második beszélgetőpartnerem, ő pedig a harmadikat.

A fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetés során 13 zagyvaszántói lakos osztotta meg velem visszaemlékezéseit és véleményét, ahol többek között a polgármester is jelen volt. A beszélgetés egy bemutatkozó körrel indult, ahol mindenki elmondta, hogy mióta él a településen, illetve néhány szóban kifejtette azt, hogy milyen érzés Zagyvaszántón élni, mire büszkék. A résztvevők közül mindenki már több, mint 40 éve a faluközösség tagja, sokan tősgyökeresek. Arra a kérdésre, hogy mire büszkék, sokan azt válaszolták, hogy az összetartó, dolgozó közösségre, de a vallásosság és a természeti környezet is elhangzott. Ezek után szóba került a helyi értéktár, amit minden résztvevő támogatna, valamint az önkormányzat részéről is lenne rá igény. A polgármester elmondta, hogy az önkormányzat számára is fontos a hagyományok és értékek megőrzése, de ehhez olyan közösségre van szükség, akik felkarolják ezt a munkát. A jelenlévők egyetértettek a polgármester szavaival, majd megosztották velem azt is, hogy szerintük mik kerülhetnének bele az értéktárba. Elhangzott a Szent András templom, a Hagyományőrző Udvarház és a helyi népviselet is. Bízom benne, hogy a fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetés hatására csatlakoznak majd az értéktár, az értéktárak létrehozásának folyamatához.

A kérdőíves kutatás bemutatása

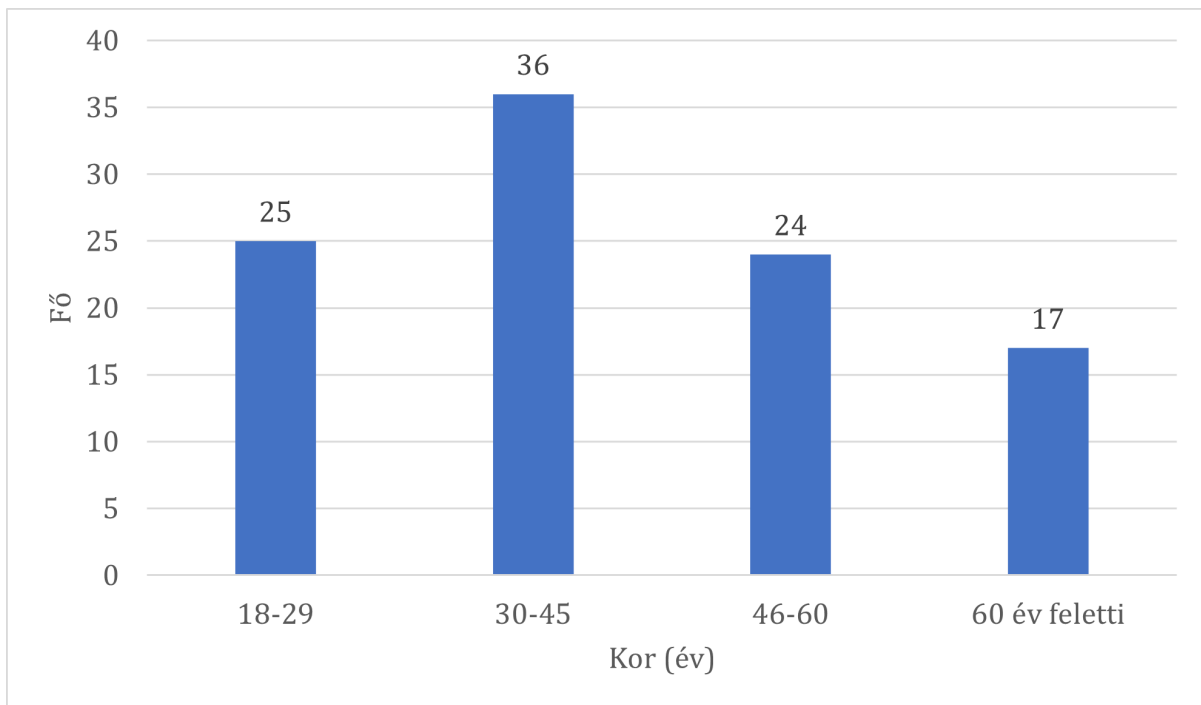
A kvantitatív kutatási módszer során kérdőívet készítettem, amelyet összesen 102 fő töltött ki. A kitöltők közül 90 fő online, 12 fő pedig papír alapon töltötte ki. A kutatás során nem valószínűségi mintavételt alkalmaztam, azon belül a hólabda módszert. Megosztottam néhány lakossal a kérdőívet, amit ők is megosztottak az ő ismerőseikkel, és így tovább. A kérdőív 11 kötelezően kitöltendő kérdést tartalmazott, illetve 2 olyat, amelyre a válaszadás opcionális volt. A 13 feltett kérdésből 9 zárt és 4 nyitott kérdés volt. Ehhez kapcsolódóan készítettem egy táblázatot, amely bemutatja a kérdőív során vizsgált tényezőket és a hozzájuk kapcsolódó előfeltevéseket.

1. táblázat: A kérdőív strukturált változórendszere
(Forrás: saját szerkesztés)

Kérdőív-rész	Vizsgált tényezők	Hipotézisek	Kérdésszám
Szociometriai kérdések	nem, korcsoport, mióta él Zagyvaszántón, felmenői zagyvaszántóiak-e, rendezvényeken való részvétel	-	5
Helyi értékekkel kapcsolatos kérdések	mire lehetnek büszkék a zagyvaszántóiak, egyedi zagyvaszántói dolgok	Zagyvaszántó rendelkezik értékekkel.	2
Értéktárral kapcsolatos kérdések	hallottak-e az értéktárakról, értékmegőrzés fontossága, értéktár létrehozásának támogatottsága, részvétel az értéktár létrehozásában	Támogatnák az értéktár létrehozását.	4
Opcionálisan kitölthető kérdések	Nem tartozik bele a kutatásba, csak azt mértem fel, van-e megjegyzés vagy észrevétel a témával vagy a kérdőívvel kapcsolatban.	-	2

A kérdőívet kitöltő 102 válaszadó közel háromnegyede nő volt, amely számokban így fejezhető ki: 74 nő és 28 férfi. A korcsoportok közül a 30-45 közötti kitöltők voltak többségben, amit egy diagramon is ábrázoltam, ez látható a 3. ábrán.

2. ábra: A kérdőív kitöltőinek korcsoportok szerinti megoszlása
(Forrás: saját szerkesztés)



Megvizsgáltam azt is, hogy a kitöltők mióta élnek Zagyvaszántón. A válaszadók közel fele már 31, vagy annál régebb óta a településen él, ami azt jelenti, hogy szerencsére sok olyan embert sikerült elérnem, akik jól ismerik Zagyvaszántót, a helyi szokásokat és hagyományokat. A 102 fő válasza így oszlottak meg:

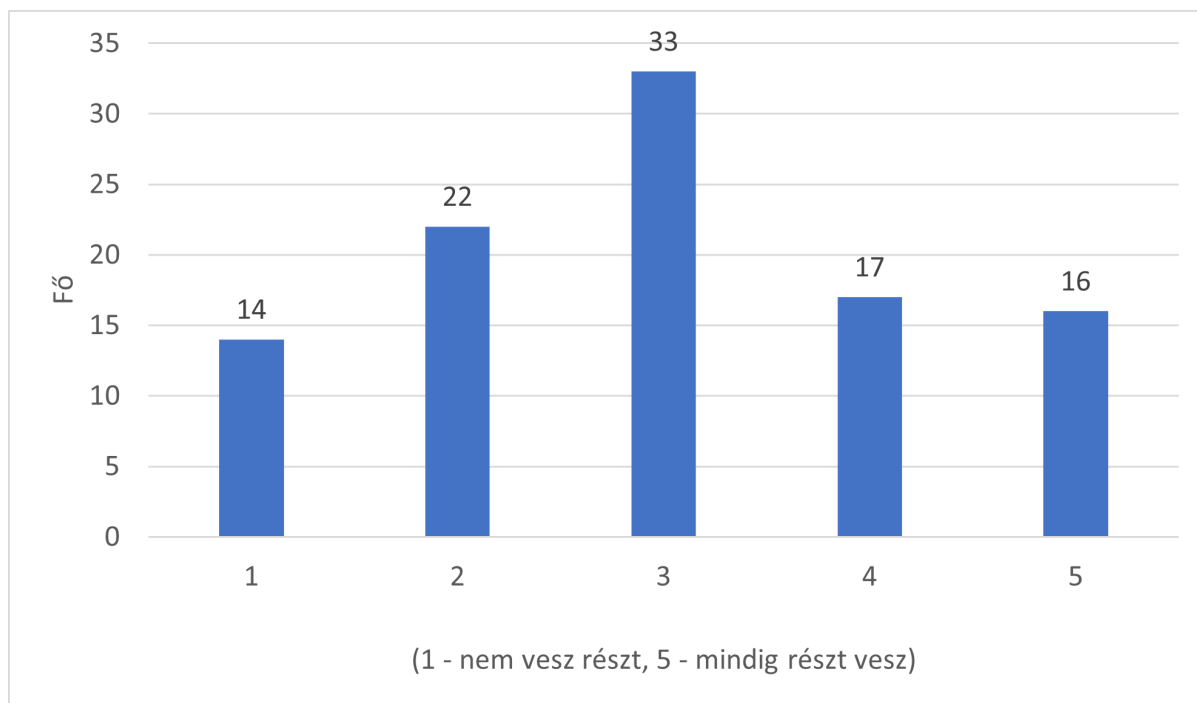
- Kevesebb, mint 1 éve: 2 fő
- 1 - 10 éve: 18 fő
- 11 - 20 éve: 14 fő
- 21 - 30 éve: 22 fő
- 31 - 40 éve: 15 fő
- Több, mint 40 éve: 31 fő

Arra a kérdésre is választ vártam, hogy a kitöltő szülei és/vagy nagyszülei is a településen éltek-e. Erre azért szerettem volna rákérdezni, mert kíváncsi voltam arra, mennyi a tősgyökeres lakos a válaszadók közül. 19 főnek csak a szülei, 2 főnek a nagyszülei, míg 39 főnek a szülei és a nagyszülei is zagyvaszántói lakosok voltak. 41 fő azt választotta, hogy felmenői nem éltek Zagyvaszántón (legalábbis a szülei és nagyszülei nem). Ebből arra lehet következtetni, hogy bőven élnek olyanok a településen, akik nem tősgyökeres lakosok, a kitöltők esetében ez körülbelül 40 %. Ez persze nem azt jelenti, hogy csak néhány éve élnek Zagyvaszántón, hiszen édesanyámnak sem éltek itt felmenői, de ő maga már több, mint 30 éve a településen él. Szintén ezt a gondolatmenetet igazolja az, a 41 fő közül, akiknek sem szülei, sem nagyszülei nem éltek a községben, 7 fő legalább 10 éve, 9 fő legalább 20 éve, 5 fő legalább 30 éve, 3 fő pedig több, mint 40 éve a településen él.

A kérdőív első részének utolsó kérdése arra vonatkozott, hogy a válaszadók mennyire aktívan vesznek részt Zagyvaszántó rendezvényein. Ugyan a többség, 33 fő a köztes lehetőséget

választotta, de sajnos az látható, hogy a válaszadók inkább nem, vagy ritkán vesznek részt a helyi programokon, ezt mutatja a 4. ábra.

3. ábra: Zagyvaszántó rendezvényein való részvétel
(Forrás: saját szerkesztés)



A kérdőív második részében a helyi értékekre és egyediségekre kérdeztem rá. Az alábbi módon tettem fel a helyi értékekre vonatkozó kérdést:

Mit gondol, mire/mikre lehetnek büszkék a zagyvaszántóiak?

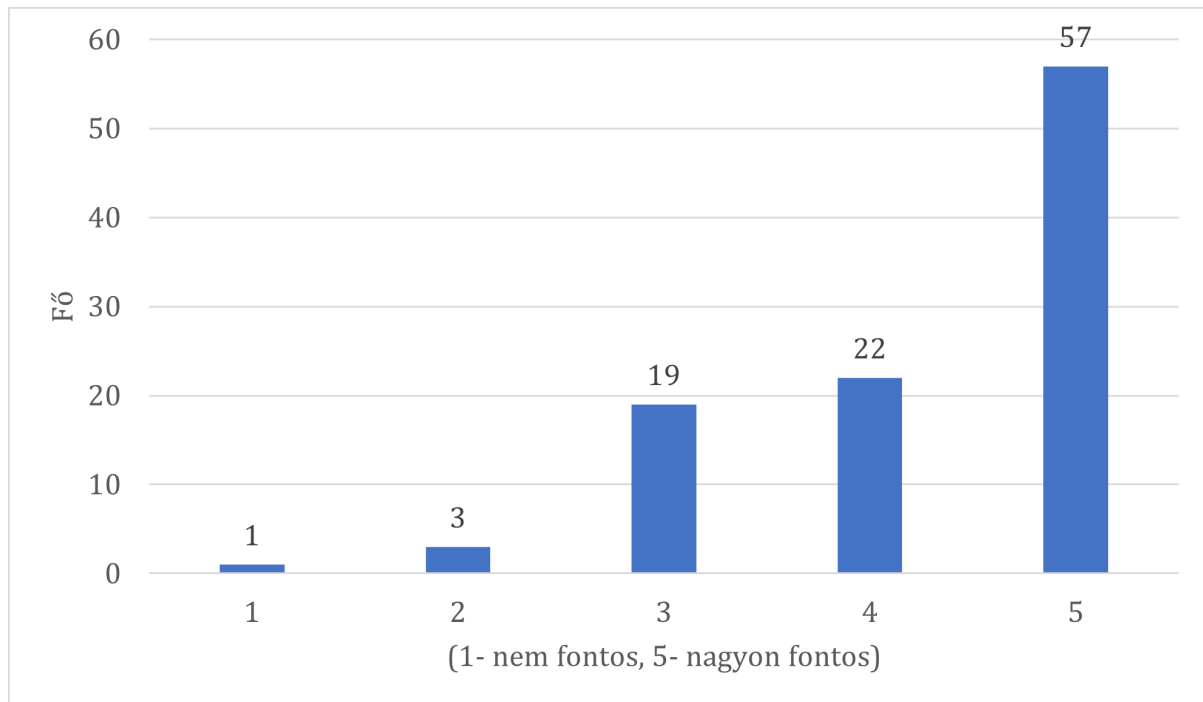
(gondolhat itt akár gasztronómiára, akár épített vagy természeti környezetre, szokásra, egy személy munkásságára)

A kérdésre nagyon sokféle válasz érkezett, szerencsére csak 15 kitöltő válaszolta azt, hogy nincs semmi, a többiek mind írtak valamit. A leggyakoribb válasz a római katolikus templom volt, ezt 18 fő említette meg. Sokan írták a szüreti felvonulást és a természeti környezetet, ezeket 12-12 fő emelte ki. 11-en írták a Hagyományőrző Udvarházat és a helyi oktatási intézményeket (iskola, óvoda, bölcsőde), 10-en pedig az összetartó közösséget tartják a település legnagyobb értékének. Több válaszban megjelent még a Levendulafarm (7 fő), illetve a CSBSE és az általuk szervezett Zagyva Running (5 fő). Fontos megjegyezni azt, hogy egy kitöltő több értéket is megnevezhetett.

A másik kérdésem ebben a részben arra irányult, hogy ismernek-e olyan dolgot, amit sajátosan/egyedi módon készítenek el/csinálnak Zagyvaszántón. Erre a kérdésre a válaszadók kétharmada azt felelte, hogy nem ismer ilyet. 37 olyan válasz érkezett, amelyben megneveztek valamilyen, szerintük egyedi zagyvaszántói dolgot. 11 fő a Romhányi Balu Levendulafarmot és termékeit nevezte meg, de több válaszban megjelent a Szüreti felvonulás és a Zagyva Running is.

A kérdőív harmadik részében lévő kérdések a helyi értéktárakra vonatkoztak. A válaszokból kiderült, hogy a kitöltők több, mint fele nem hallott még a helyi értéktárakról, azonban az értékek megőrzését fontos dolognak tartják, ahogyan ez az 5. ábrán is látható, hiszen 102 válaszadóból 57 fő számára nagyon fontos, 22 főnek pedig fontos ez a tevékenység.

4. ábra: Helyi értékek megőrzésének fontossága
(Forrás: saját szerkesztés)



A következő kérdés arról szólt, hogy támogatnák-e egy helyi értéktár létrehozását Zagyvaszántón, amire egyértelműen igen volt a válasz, hiszen 90-en ezt választották. Az utolsó kérdés arra irányult, hogy segítenék-e valamilyen módon az értéktár létrehozását. A válaszadók közül 78-an szívesen segítenének, 24-en viszont nem kívánnának részt venni ebben a folyamatban.

A kutatás alapján 7 értéket tudtam azonosítani, amiket az alábbi szakterületekénti kategóriákba soroltam.

Egészség és életmód

- Romhányi Balu Levendulafarm

Épített környezet

- Szent András templom
- Szent Erzsébet park - szoborcsoport
- I. világháborús emlékmű

Kulturális örökség

- Hagyományőrző Udvarház
- Szüreti felvonulás

Sport

- Zagyva Running

Közösségi művelődés a helyi értékek mentén - tanulókörök

Úgy gondolom, hogy az értékeket nemcsak összegyűjteni, lejegyezni és őrizni kell, hanem nagyon fontos az is, hogy továbbadjuk ezeket a következő generációknak. Az értékek átörökítése kapcsán a tanulókör ötlete merült fel.

A tanulókör olyan tanulásra szerveződő kiscsoportos közösség, amely szakképzett vezető nélkül, azaz önirányító módon működik. Ezek a csoportok kis létszámúak, a téma kiválasztása közös érdeklődésen alapul és nagyon fontos szerepet tölt be az együttműködés. A résztvevőknek aktív jelenléte elengedhetetlen, hisz erre épül az egész csoport. A tanulókörök általában heterogén összetételűek, azaz demográfiai szempontból a tagok nagyon különbözőek. Fentebb írtam, hogy a tanulókörök szakképzett vezető nélkül működnek, azonban szükség van egy vezetőre, aki nem, mint oktató, hanem mint támogató van jelen. (Simándi, 2017)

A zagyvaszántói tanulókör vagy Értékkör azért jönne létre, hogy az érdeklődők (későbbiekben már tagok) jobban megismerjék a települést és a helyi értékeket, illetve megosszák egymással saját, már meglévő ismereteiket. Helyszínválasztás tekintetében a Zagyvaszántó Könyvtári, Információs és Közösségi Helyet tartom legalkalmasabbnak, mivel ez egy semleges, véleményem szerint minden helyi lakos számára jól megközelíthető helyszín. Ami a tagok számát illeti, 8-10 fő az ajánlott létszám. Első körben a fókuszcsoportos beszélgetésen résztvevő helyieket tudnám elképzelni, hiszen azon a beszélgetésen is azért vettek részt, mert érdekli őket a téma, illetve a beszélgetés során kiderült, hogy jó kezdeményezésnek tartják az értékfeltárást, és szívesen segítenék is ezt a folyamatot. A facilitátor szerepét nem kifejezetten magamnak szánom, a helyi közművelődési szakembert alkalmasabbnak tartom erre a feladatra. A tanulókörökben, Értékkörben összegyűjtött információk alapot biztosítanak a települési értéktár létrehozásához, valamint akár egy helytörténeti kiadvány elkészítéséhez is.

Zagyvaszántó értékeiben rejlő kulturális alapú gazdaságfejlesztési lehetőségek

Zagyvaszántó kapcsán több ötlet is megfogalmazódott bennem a kulturális alapú gazdaságfejlesztéssel kapcsolatban. Először is a helyi termelőkben, termékekben való lehetőséget emelném ki. A településen több olyan személy, valamint csoport van, akik helyi termékek előállításával foglalkoznak: készülnek levendulás termékek, kézműves ajándékok, díszek és helyi sütemények is. Úgy gondolom, egy helyi termékeket árusító kis üzlet hozzá tudna járulni a település fejlesztéséhez. A Varázstű Kézimunka Klub munkái is bekerülhetnének a boltba, akár olyan formában is, mint a települési jelképeket megjelenítő termékek. Egyre népszerűbbek például a címerrel díszített bögrék, könyvjelzők, vászontáskák, amiket nemcsak árusítani lehetne, de akár

ajándékba adni egy-egy különleges vendégnek, aki Zagyvaszántóra látogat. Szintén egy helyi termelőhöz, a Romhányi Balu Levendulafarmhoz kapcsolódna egy másik lehetőség, amely által nemcsak a helyi gazdaság, hanem a közösségi élet is fejlődhetne. Egy tiszánai mintaprojekt során a méz, mint helyi értékkel ismertették meg a fiatalokat – különös figyelmet fordítva a hátrányos helyzetű gyerekekre – olyan módon, hogy a méhészek bevonták őket a munkafolyamatokba, ezzel feltárva az értékben rejlő lehetőségeket és létrehozva egy új közösséget. (Kárpáti, szerk. 2019) A levendulafarm kapcsán is lehetne hasonló kezdeményezést indítani, ahol a fiatalokkal együttműködve, egy új közösségben készülhetnének levendulás termékek. A harmadik ötletem egy, a helyi értékekre épülő tematikus útvonal létrehozása lenne. A tematikus utak egy adott témára épülnek, feladatuk pedig a különböző helyen található programok és látványosságok összefűzése úgy, hogy ez egy egységes megjelenésű turisztikai termék legyen. A kulturális utaknak számos témája lehet, ez esetben a helyi érték, a kulturális örökség ez a téma. Célkitűzések közül az érdeklődés felkeltése mellett az eddig még nem létező turisztikai szolgáltatás létrehozását emelném ki. (Simándi és Benkei-Kovács, 2018) Zagyvaszántó esetében a helyi értékekre épülne a tematikus út, a helyi értéktár elemei lennének az útvonal egyes állomásai. Napjainkban egyre nehezebb lekötni az emberek figyelmét, így nem egy olyan utat képzeltem el, ahol a települést bejárva, egymás után meg lehet nézni az egyes értékeket, hanem szerettem volna valamivel érdekesebbé tenni az értékek megismerésének folyamatát. Az emberek többsége szereti a rejtélyeket és meglepetéseket, így merültek fel a nyomozós túrák, melyek során úgy lehet eljutni egyik állomásról a másikra, hogy valamilyen feladatot kell megoldani, elvégezni. A Zagyvaszántói értékek nyomában egy olyan gyalogosan bejárható tematikus útvonal lenne, ahol az érdeklődők egy nyomozás során fedezhetik fel Zagyvaszántó helyi értékeit. Szükség lenne egy történetre, amely köré a túrát fel lehet építeni. Ami a teljesítési időt illeti, véleményem szerint néhány óra elegendő lenne, mivel öt értékre építkeznék. Az állomások a következők lennének: Szent András templom, I. világháborús emlékmű, Hagyományőrző Udvarház, Szent Erzsébet park, Romhányi Balu Levendulafarm. Az értékeknél egy-egy QR kód kerülne kihelyezésre, amit telefonnal beolvasva egy feladat jelenne meg a képernyőn. A rejtvények mind az adott helyhez kapcsolódnának, így azok megoldása nem csak egy izgalmas élmény lenne, hanem információkat is lehetne megtudni az értékekről. Elképzeléseim szerint a túra végén valami ajándék is járna azoknak, akik sikeresen teljesítették azt, például egy oklevél. Ha azonban előremutató módon szeretnénk jutalmazni a résztvevőket, akkor érdemes lenne bevonni azt a helyi termékeket árusító boltot, amelynek létrehozásának lehetőségét fentebb írtam le. Az ajándék lehetne egy kupon, mellyel kedvezményesen lehetne megvásárolni a termékeket. Ez a megoldás a tematikus útvonalat teljesítő személynek is jó lenne, mivel kedvezőbb áron juthatna például levendulás termékekhez, de a boltot és a készítőket is támogatná a vásárlásával. Így valósulhatna meg a helyi értékek bevonásával, felhasználásával a kulturális alapú gazdaságfejlesztés.

Összegzés

Úgy gondolom, hogy a bevezetésben megfogalmazott feltételezéseimet igazolta a kutatásom. Zagyvaszántón valóban vannak értékek, hiszen a kérdőíves válaszok és az interjúk alapján hét fontos dolgot tudtam összegyűjteni, melyekkel már létrehozható a helyi értéktár. A kérdőíves felmérés igazolta azt is, hogy a kitöltők több, mint fele nem hallott még az értéktárról, mégis a 102 válaszadóból 90 fő támogatná a létrehozását. Ez bizonyítja azt, hogy a lakóknak fontos a hagyományőrzés és a településfejlesztés. A településfejlesztéshez kapcsolódóan igyekeztem körbejárni a kulturális alapú gazdaságfejlesztés fogalmát, valamint a benne rejlő lehetőségeket.

Zagyvaszántó egy olyan kis település, ahol jelenleg nem fordítanak kellő figyelmet arra, hogy a kultúrába fektessenek, noha lehetne építeni a helyi értékekre.

Véleményem szerint a település fejlesztésének folyamatát a helyi értéktár létrehozásával kellene elkezdni. Ehhez jó alap lehet a kutatásom, de természetesen szükség van arra, hogy a közösség is bevonásra kerüljön és elfogadják az értékeket, mielőtt azok bekerülnek az értéktárba. Ezek után érdemes lenne egyrészt a közösségfejlesztés, másrészt a gazdasági vonal irányából megközelíteni a folytatást. A település közösségének fejlődéséhez akkor tudnak hozzájárulni ezek az értékek, ha beépülnek a köztudatba, például, ha megjelennek helyi rendezvényeken. Ami a gazdaságot illeti, szerintem hasznos lehet a település számára az, ha ilyen szempontból is építkeznek ezekre az értékekre.

Összességében azt gondolom az elvégzett kutatásom alapján, hogy Zagyvaszántó rendelkezik azokkal az adottságokkal, amik ahhoz szükségesek, hogy egy folyamatosan fejlődő és megújuló település legyen. A helyi közösség összetartó és nyitott az értéktárak felállítására, arra, hogy tevékenyen részesei legyenek a település fejlesztésének. Bízom benne, hogy munkám hozzájárulhat ahhoz, hogy a szülőfalumban létrejöjjön a helyi értéktár, hisz Zagyvaszántó értékeit is érdemes megőrizni és átörökíteni.

Felhasznált irodalom:

- Arapovics, M., & Vercseg, I. (szerk.). (2017). *Közösségfejlesztés módszertani útmutató*. Budapest: Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ, NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft., Országos Széchényi Könyvtár.
- Bánkutiné Mihalcsik, M., & Lanczendorfer, Z. (2023). *Érték és közösség –Helyi kézműves alkotóközösségek és helyi értéktárak szerepe, egymásra hatása a Balaton-felvidéki kistélepedéseken (II. rész)*. *Kulturális Szemle*, 115-129.
- Belügyminisztérium Nyilvántartások Vezetéséért Felelős Helyettes Államtitkárság. (2023). *Forrás: <https://nyilvantarto.hu/hu/>*
- Borovszky. (1911). *Magyarország vármegyéi és városai*. Budapest: Országos Monografia Társaság. *Forrás: https://adt.arcanum.com/hu/view/Borovszky_Nograd/?query=zagyvasz%C3%A1nt%C3%B3&pg=148*
- Bozsó, R., Nagy, A., & Újvári, E. (2020). *A regionális, lokális kulturális örökségek és a lokális identitás összefüggései - a helyi értéktárak funkcióinak felmérése a Vajdaságban*. *Kulturális Szemle*, 8-33.
- Dercsényi, D. (Szerk.). (1978). *Magyarország műemléki topográfiája*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Dohorné Kostyál, Z. (2021). *Értékgyűjtés közösségekben*. *Kulturális Szemle*, 44-52.
- Erdélyi, E., & Farkas, R. (szerk.). (2021). *Értékkörkép - a Nemzeti Művelődési Intézet értéktár feladatellátása 2015-2020 között*. Nemzeti Művelődési Intézet.
- *Értékekre hangolódva - A nemzeti értékgyűjtés módszertani kézikönyve*. (2016). Budapest: Nemzeti Művelődési Intézet.
- Farkas, É. (2019). *Az értéktárak működésnek jogi szabályozása, szerepük az átörökítésben és a közösségépítésben*. *Kulturális Szemle*, 76-83.

- Farkas, J., Benkei-Kovács, B., Hübner, A., & Vácziné Takács, E. (2021). A hungarikumtól a helyi értékekig: elméleti alapokra épülő empirikus kutatás Fót, Göd és Vác településeken. *Kulturális Szemle*, 26-48.
- Fekete, E. (2009). A nap mindenkinek ragyog. *Szántó hírei*, old.: 4.
- Hacsavec, É. (2020). Értékfeltárás és közösségfejlesztés Belpátfalván. *Kulturális Szemle*, 135-145.
- Jakab, J. (2000). Megjárt utam emlékei: Csodaország krónikája. Zagyvaszántói Általános Iskola.
- Kárpáti, Á. (Szerk.). (2019). A közösségi művelődési jó gyakorlatai. Budapest: Szabadtéri Néprajzi Múzeum – Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ, NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft., Országos Széchényi Könyvtár Könyvtári Intézet.
- Konczné Tegzes, E. (2022). A helyi értéktárak és a kulturális örökség szerepe a közművelődésben és a közösségépítésben Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. *Kulturális Szemle*, 18-43.
- Kormányos Katona, G. (2021). A helyi értékek identitáserősítő és közösségépítő szerepe a vajdasági Tisza mentén. *TVT Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 6(3). Forrás: https://www.turisztikaitanulmanyok.hu/wp-content/uploads/2021/10/TVT_6_evfolyam_3_szam_6.pdf
- Kovács, T. (1989). Adatok az Ipoly—Zagyva-vidék középső bronzkorához. (F. István, Szerk.) *Archaeologiai Értesítő*, 116., 14. Forrás: https://adt.arcanum.com/hu/view/ARCHERT_1989_116/?pg=15&layout=s&query=zagyvasz%C3%A1nt%C3%B3
- KSH. (2022). A települések legfontosabb adatai. Letöltés dátuma: 2024. 03 17, forrás: Népszámlálás 2022: <https://nepszamlalas2022.ksh.hu/eredmenyek/vizualizaciok/a-telepulesek-legfontosabb-adatai/?ter=21722>
- KSH. (dátum nélk.). Helységnévtár - Zagyvaszántó. Letöltés dátuma: 2024. 03 05, forrás: Magyarország Helységnévtára: https://www.ksh.hu/apps/hntr.telepules?p_lang=HU&p_id=21722
- Ladányi, M. (Szerk.). (1934). Nógrád és Hont vármegye - Magyar városok és vármegyék monografiája 16. Budapest: A magyar városok monográfiája kiadóhivatala.
- Madarász, R. (2020). Kulturális alapú gazdaságfejlesztés Noszvajon. *Kulturális Szemle*, 127-141. Forrás: https://www.kulturalisszemle.hu/storage/app/media/lapszamok/14/KulturalisSzemle_2020_2.pdf
- Rabecz, L. (1999). Ahogyan én szülőföldüm múltját, jelenét és jövőjét "látom". In L. Rabecz (Szerk.), *Szülőföldünk: Zagyvaszántó 700 éves* (old.: 166-175.). *INDUSTRIA-SZÉCSÉNY KFT.*
- Simándi, S., & Benkei-Kovács, B. (2018). Tudástár a közösségi művelődésben - *Kulturális turizmus*. NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.
- Simándi, S. (2017). A tanulókörök mint a felnőttkori művelődés lehetséges szinterei, módszertani vetületei. *Kulturális Szemle*, 56 - 64. Forrás: https://www.kulturalisszemle.hu/storage/app/media/lapszamok/KulturalisSzemle_2017_1.pdf
- Simándi, S., & Kelemen, É. (2019). Értékfeltárás a közművelődésben egyetemisták bevonásával. *ACTA Universitatis, Sectio Paedagogica*, 135-141.
- Szabadtéri Néprajzi Múzeum, S. (2009). Szondy Sándor. Forrás: Népművészet Mesterei egyesített jegyzék: <https://www.studiolum.com/nm/hu/szondysandor.htm>
- Szabó, J., & Katonáné Kovács, J. (2018). Tudástár a közösségi művelődésben VII. - *Kulturális vállalkozás- és gazdaságfejlesztés*. NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.
- Szaniszló, F. (2002). A Heves Megyei Levéltár segédletei 10. - Heves megye közigazgatási és területváltozásai 1876–1990. Eger: Heves Megyei Levéltár.

- Zsirai, D., & Varga, B. (2020). A kulturális alapú gazdaságfejlesztés elméleti keretei a közművelődésben. Kulturális Szemle, 66- 74.

Idézett jogszabályok:

- 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700140.tv>
- 20/2018. (VII. 9.) EMMI rendelet a közművelődési alapszolgáltatások, valamint a közművelődési intézmények és a közösségi színterek követelményeiről <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1800020.emm>
- 2012. évi XXX. törvény a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200030.tv>
- 324/2020. (VII. 1.) Korm. rendelet a magyar nemzeti értékek és hungarikumok értéktárba való felvételéről és az értéktár bizottságok munkájának szabályozásáról <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2000324.kor>
- 68/2013. (XII. 29.) NGM rendelet a kormányzati funkciók, államháztartási szakfeladatok és szakágazatok osztályozási rendjéről <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1300068.NGMxhft=20180101&txtreferer=00000001.txt>